

Андижон АДАБИЯТ МУХИТИ. Андижон адабиёт музейи хакида гап кетса, кўпчиликнинг кўз ўнгидан ҳаранатлари юмюз, қарашлари юсош, камсукумлик билан жилмайб жавоб бергувчи олим Амонулла Валихонов ўтади.

Андижон адабиёт музейи хазинасида домланинг йигирмага яқин катта-кичин панкалари, асосан хотирилган аспарлар кўлъёзмалари — мероси сақланади. Буларни ҳайта-қайта кўздан тузишига, янги-янги қатлар очидаёттандай бўлади.

Асли математик Амонулла Валихонов — Бокир 1925 йилинг 30 декабря Адикон шахрида тувилид. У ўрта маълумотни Андижонда олгач, Улуғбенноми даги Фарғонга давлат педагогика институтидаги математикадан дарс берди. Шундан кейин умринген охиригача Андижон адабиёт музейида мурбуб ишлайди.

Андижон адабиёт мухит билан ёниндан мустахкам алоқада бўлган Ҳабибий. Собир Абулла, Гафур Фулем, Ҳоди Зариф, Воҳид Абдуллаев каби адабиёттуннос олимлар таъсирида Бокир андижонлик Сайфий, Махкурий, Анисий, Улрат, Хуррам каби шоирлар ижодидан озиқланади.

Амонулла Валихоновнинг маҳаллий ва марказий матбуотларда элликтан олдиган ашъорлар, эллика яқин илмий омбобад маколалари нашр этилган, Собир Абулла, Ҳабибий, Сайфий девонларидан улар аспарларига бўланган мухаммаслари ўрни олган. 1971 йили «Чертганде дутормини» номли шеърий тўплами, 1985 йили Гафур Фулем номидаги Адабиёт националида «Газал бустони» (эсслар, адабий-бадиий маколалар) номли китоби нашр этилди. Шунингдек, ҳамоюр адабимиз Тұхастин Жалоловнинг «Ўзбек шоирлари», «Бону», «Пахлавон Махмуд», «Нафосат оламида» каби қатор аспарлариди Амонулла Валихонов хакида айрим маълумотлар мумниният билан келтирилган. Га-

КЎЗДАН ЎТАДИ...

БОҚИРНИ ЭСЛАВ

Фур Гуломнинг «Мактуба» дебномланган жилдидан академик шоирнинг Бокирга ёзган иккни мактуби ҳам бор. Яна 1967 йили бошлиб чиқсан «Абдураҳмон Жомий» тўпламида Юмоннинг 22 фазали, Ф. Иҳоқовининг «Гулханинг «Зарбулмас» асариди Гулханинг 2 fazali, «Пахлавон Махмуд» тўпламида шоирнинг 14 рубонйси домланинг таржимаси ёзлон этилган. Яна у киши 1983 йили сўзбоси ёзин Уайсийнинг «Кўнгил голзори» тўпламини шонор Улфат билан ҳамкорлинида напир этирган бўлса, 1984 йили «Прогресс» нашириёти чиқаргани Уайсийнинг рус тилинаги китобчасини ўзас тушиб, йўлмай ўтарикима қилиб берган.

Ундан қолган ижодий месор орасида яна эски түрий ва ҳозирги ёзандар «Навони газалига мухаммас», «Фузулий газалига мухаммас», «Сайфий газалига мухаммас». Собир Абулла, Улфат газалларига мухаммаслар, рӯйборлар, тулоқлар, «Бахтия кулган», «Келди баҳор», «Согинч» каби шеърлар ҳам бор. Домланинг «Биз маданий меромисими хашни ўрганишиниз учун ўнинг ҳамма жиҳатларини қамраб оладиган биллимлардан тўла хабардор бўлишимизга тўғри келади» деган гапларни хотирида сиргалиди.

БОҚИР ЁН Дафтардан

Математика табиатдаги ўзгаришиларнинг символик ифодасидан, адабиёт ёса ижтимоий ҳаёт тарзининг лирик ифодасидан иборат. Демак, улар бир қонунининг иккни кўрнишида ифодаланишидан иборат.

Моддий бойликлар бебаҳо, маънавий бойликлар эса бардам, балки бутун умр бўйни сенга ёр. Демак, маънавий бойлиника — билимга итили.

Адабиётдан бебаҳро кишининг ҳаёт тарзи инстинктарларига асосланади, ундан ортиқ эмас!

Руҳи, нимони, қуввати бўлмаган киши оқибат натижада хизматдан ҳам қайтмайди.

ХОТИРАСИ ҚАЛБИМИЗДА

Хизматида содир ноинсонфликларни дуруст деб, қўшиб-чакти, бўяб кўрсатишга ростни ёса ёлғон қилиб тъвріфлашлардан кўтупломаймиз! — дега кўйнади. Аспарлардаги ёлғон гап, ёлғон воқеалар тавсифларидан ҳам қарши турарди, шундай билан бирга аспарнинг ўшиши, қизикилар бўлишини жуда-жуда табл килирдид. «Шундагина ёзилган китоб ёзтибор топади», дерди деним. Унинг болалар учун ёзган бир катор ҳикояларидаги ҳақаралар ҳам ўз муалифларинан ўз мулаларни сизнишарни ҳақиқатларвар, олий мақсадларни ўйлана ҳеч қандай қаршиликлардан кўрмайдиган, доворак ва яхши ташаббускорлик қобилияти билан ибрат этини. Вазифасини бажарига ёнг шимариб, астойдил киришиб кетишни, ҳар бир юмушни беками-кўст, ҳалол адо этишини кўрадик, ҳавас

риб, «Фарҳод»ни тартиблайди;

3. Мувашиш (матъум бир ном ҳарфларини сатрга тизиб шеър ҳосил қилиш санъати).

4. Тарих санъати (Энг номиздик ҳарфларини сатрга тизиб шеър ҳосил қилиш санъати).

5. Чистон санъати (Шеврий топишмоқ).

6. Муаммо (асосан иккни мисрадан, айрим ҳоллардан гана турт мисрадан иборат мустаҳид шеърий аспарлар, унда гўзал мазмун ё номишинга ўтилган бўлуди).

Катор папкаларни яна вараждий бошлаймиз.

Мана «Ассосиз асослар» деган мақолоси. Бу мақолоси «Ўзбекистон» адабиётини ва санъатини газетасининг 1985 йил 13 декабрда босилиши филология фанлари кандидати Эргон Умаровнинг «Хамса» ва lugatgari фарҳли байтлар мақолосига рафия — юзаки, асосини таҳлилларга қарши илмий дағдабини шахсийликларга илм, хикмат, тўғрилик билдирилган.

Шундай деймиз-у, кўзойнакли, табиатан юмшоқ, кантар инсон — Амонулла Валихонов шунча икод меваларини кўзни тириклидига ёзлон қилимай нега ҳаётдан эрта кетди экан?

Ганимов АБДУЛЛАЕВ, Узбекистонда хизмат кўрсатсан фарҳоби, фалсафа фанлари доценти.

Яна байзи қўлъёзмаларни вараждидик... Ажабо! Домла ҳикоялар ҳам ёзган эканми? Езган эканда,

ТУЮҚЛАР

Тўғриликка тўғри ўйдан борасен, Тўғриларни ўзини бўқ ҳар бора сен.

Тўғри бўлсанг, тўғри, икъబ ёр зур.

Эргилиданд мубтало ибора сен!

Жон лабингдан бўса, жонон, тилар.

Тўғри мазмунни валиғар мурожаат этиди. Алишер Навсири Фарҳодга имом қўйиши, имом мазмунига боз ҳарф далаётган «Фироқ», «Рашқ», «Ҳарир», «Оҳ», «Дард» сўзларининг аввалини ҳарфларига ифодаланишидан иборат.

Жон лабингдан бўса, жонон, тилар.

То Қўёл шарқий тарафдан урди дам,

Тарки базм этиди қўёшини ҳам шу дам.

Эй Қўёл, ҳайратда қомла, нега деб,

Ойга йўл бергай Қўёл, бил, сақла дам!

Кўн шарғли, мўъжизий фан — кимё У қаро турдоқин айлар кимё.

Шу сабабдан энг шарғлини кизга от

Халқ ичинда расм бўлмии Кимё!

«УЗАС» АҲБОРОТИ

Ўзбекистон Ёзувчилари ўзинаси Таргигот марказининг Самарқанд вилоят таргигот марказига 1991 йили молизий мустаҳкиларни беरилган эди. Киска давр ичидага видоят маркази талай ҳайрли ишлар қилид. Ҳусусан, самарқандин бир неча икодкорларинг ихамат китобларини нашр этиди, шонир, ёзувчи ва санъаткорлар билан учрашувлар ўтилди.

Якинда Самарқанд видояти Таргигот марказига вилоятлараро мақоми беरилди. Энди марказ ўз фолиятини Самарқанд, Бухоро ва башқа жанубий вилоятларда олий боради.

Ўзбекистон Матбуот қўмитасида рўйхатга олинган «Моварооннаҳр» газетаси мазкур марказнинг органи бўлди, вилоятларда юзочи икодкорлар ҳаётни ва икоддини ёритди.

Х. ҲОТАМОВА

килардик.

Ҳозир ҳам хотирамизда ана шундай фазилатлари билан, куюнчак, серғайрат киёфеда гавдаланди. Унинг ёркин хотириаси қалбларимизда абадий барҳётдир.

«УзАС» АҲБОРОТИ

Ўзбекистон Ёзувчилари ўзинаси Таргигот марказининг Самарқанд вилоят таргигот марказига 1991 йили молизий мустаҳкиларни беरилган эди. Киска давр ичидага видоят маркази талай ҳайрли ишлар қилид. Ҳусусан, самарқандин бир неча икодкорларинг ихамат китобларини нашр этиди, шонир, ёзувчи ва санъаткорлар билан учрашувлар ўтилди.

Якинда Самарқанд видояти Таргигот марказига вилоятлараро мақоми беरилди. Энди марказ ўз фолиятини Самарқанд, Бухоро ва башқа жанубий вилоятларда олий боради.

Ўзбекистон Матбуот қўмитасида рўйхатга олинган «Моварооннаҳр» газетаси мазкур марказнинг органи бўлди, вилоятларда юзочи икодкорлар ҳаётни ва икоддини ёритди.

Х. ҲОТАМОВА

«Баҳор дедики». Рамзий хикоя, Ҳикоянинг лирик қархамони «мен» ва «табиат» — баҳор, кўклилам — ҳиз. Ҳикоянаги тасвир, лирика тўйгуларни гуллатади, фикрларни куртаклатади. Бугунгич табиат ва тўйгулар таназузли кунида бу яна алоҳида аҳамиятилади, эътиборлидай, қадрлидай...

«Дағфа ҳумор» ҳам хикоя.

Онис кечимиш — эрталабки мусика ва қадимий қўшиқ «мен»нинг вуқудиши.

4. Тарих санъати (Энг номиздик ҳарфларини сатрга тизиб шеър ҳосил қилиш санъати).

5. Муаммо (асосан иккни мисрадан, айрим ҳоллардан гана турт мисрадан иборат мустаҳид шеърий аспарлар, унда гўзал мазмун ё номишинга ўтилган бўлуди).

Катор папкаларни яна вараждий бошлаймиз.

Мана ҳикоянинг лирик қархамони «мен» ва «табиат» — баҳор, кўклилам — ҳиз. Ҳикоянаги тасвир, лирика тўйгуларни гуллатади, фикрларни куртаклатади. Бугунгич табиат ва тўйгулар таназузли кунида бу яна алоҳида аҳамиятилади, эътиборлидай, қадрлидай...

«Дағфа ҳумор» ҳам хикоя.

Онис кечимиш — эрталабки мусика ва қадимий қўшиқ «мен»нинг вуқудиши.

4. Тарих санъати (Энг номиздик ҳарфларини сатрга тизиб шеър ҳосил қилиш санъати).

5. Муаммо (асосан иккни мисрадан, айрим ҳоллардан гана турт мисрадан иборат мустаҳид шеърий аспарлар, унда гўзал мазмун ё номишинга ўтилган бўлуди).

Катор папкаларни яна вараждий бошлаймиз.

Мана ҳикоянинг лирик қархамони «мен» ва «табиат» — баҳор, кўклилам — ҳиз. Ҳикоянаги тасвир, лирика тўйгуларни гуллатади, фикрларни куртаклатади. Бугунгич табиат ва тўйгулар таназузли кунида бу яна алоҳида аҳамиятилади, эътиборлидай, қадрлидай...

«Дағфа ҳумор» ҳам хикоя.

Онис кечимиш — эрталабки мусика ва қадимий қўшиқ «мен»нинг вуқудиши.

4. Тарих санъати (Энг номиздик ҳарфларини сатрга тизиб шеър ҳосил қилиш санъати).

5. Муаммо (асосан иккни мисрадан, айрим ҳоллардан гана турт мисрадан иборат мустаҳид шеърий аспарлар, унда гўзал мазмун ё номишинга ўтилган бўлуди).

Катор папкаларни яна вараждий бошлаймиз.

Мана ҳикоянинг лирик қархамони «мен» ва «табиат» — баҳор, кўклилам — ҳиз. Ҳикоянаги тасвир, лирика тўйгуларни гуллатади, фикрларни куртаклатади. Бугунгич табиат ва тўйгулар таназузли кунида бу яна алоҳида аҳамиятилади, эътиборлидай, қадрлидай...

«Дағфа ҳумор» ҳам хикоя.

Онис кечимиш — эрталабки мусика ва қ

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

Икки томонлама келишувга бинсон. С. Аҳмад ижодигасида камал ҳолати эълон қилинган эди.

Устоз бу қисса муддатли қамалда гуноҳдан поёз бўлиши мумкин эмаслигини тушишиб, ўз ихтиёри билан ўн кун қамалда яшашга қарор қилид.

Бугун муддат тугаб устоз қамалдан чиқди. Ҳозир унинг ахволи бир қадар дуруст, көн босими 80/120, танининг ҳарорати, 36,4, томир уринги мөъерида.

Устоз кечака кўзларни очдилар. Унча-мунча одам та-нидиган бўлиб қолдилар.

Сайд АҲМАД

ШУМ БОЛАНИНГ РАДИО ЎЗБЕК МАСИ

ШУМ БОЛА: Фарона, мени эшитпайсизми? Жавоб беринг. Янги 1992 йилда областингизда ишайдиган ёзувчи-каандай шароти яратиписиз?

ФАРНОНА: Ўзингиз биласиз, облатда нашриёт йўқ. Биттагина облатга уларнинг асарларини босиб ултурмайди. Ахир, бу газетанин шеър-ҳикоялардан башка мумкин масалалари бор. Бу газетадан бир ойда олади-гали камал ҳақига ўтгара хамдига битта тухум беради. Ижодкорларимизнинг иккисидан ахволини яхшилаш учун бўлимимиз қошида жойномоз цехи очдик. Даромади ёмонмас. Биз бу ютуқлар олдида эсанкираб қолмади. Йиқиди ҷӯн облада таъминлашларни сўради. Областимизда ҷанги номознома бўлса, ҳар қайсиинига таҳорат суви учун биттадан облада етказиб беришини ўз олдимизга мақсад қилиб қўйдик.

ШУМ БОЛА: Андикон, Андикон, эшитпайсиз, жавоб беринг. Ижодий ишлар қандай кетяпти?

АНДИКОН: Областимизда яшаб ижод қилаётган қамалашармизнинг иккисидан ахволини яхшилаш мақсадида облада, ва район «Борборларига маҳсус мураккабнома» ишларидан. Никоҳ ўқиш пайтида албатт шоирлар иштирок этишини таъминлашларни сўради. Шеър шитгасиз ЗАГС мудириси келин-кўнвэрларнинг паспортига печат босмайдиган бўлди. Булардан ташкири кобайлеллар, никоҳ тўйларида ҳам шоирлар маҳсус шартнома асосида янатнадилар. Ҳизмат ҳақи шартномада аниқ кўрсатилади.

Бешик тўйларда ўқиладиган шеърларни, алларни, ёр-ёларни бўлимимизда мухкама қилди. Шулардан ўн еттиганин матъкуллайди. «Қора лола» деб алтамиш ташкилот билан келишиб жанозаларда марсия ўқини ўйлга қўйдик. Яна бир янгилик шуки, ресторонлардаги орнест составига шеър ўқувки шоирлар киритилди.

Ҳозир бўлимимизнинг банкадаги сметига дастлабки маблаглар туша бошлади.

ШУМ БОЛА: Наманган, эди сизга нафавт.

НАМАНГАН: Биз улуг бобомиз Бобораҳим Машраб анъаналярига содик қолиб бозорларда, расталарда (бунга мол бозори киргайди) ҷойхоналарда шеър ўқиш учун азузнина ёзайдиган шоирлардан иборат бригада туздик. Эксперимент сифатидан ҷаъов бозоридаги шеърхонлик жуда қызғин ўтди.

ШУМ БОЛА: Сидарё, сизда қандай янгиликлар бор?

СИДАРЁ: Тошкент — Душанбе, Тошкент — Ашхобод, Тошкент — Нукус поезд составларига вагонларда пассажирларга маданий хизмат кўрсатиш ниятида шу уч мартирп билан шоирлар бригадасини юбордик. Натижаси улар қайтиб келганларидан кейин маълум бўлади. Бизни бир нарса қийланади. Бонса жумхурятлар чегасидан ўтётганда бригадамиздан боз таълф қилишлари мумкин. Шу кийинчилкин енгиз учун ўйлга чиқсан ҳар бир бригада иккитадан Сидарё қовунидан олиб кетди. Шу қовунлар чегара муммоларни ўзойб ҳал қилиди. Гапдин умиддами.

ШУМ БОЛА: Раҳмат. Ҳаммангларга ижодий мудафиятлар тилайман. Келгуси радиоўйламага Сурхондарё, Қашқадарё, Самарқанд, Жizzак облатлари тайёрланаснilar.

Әтибордингиз учун раҳмат.

ХЕМ ЎЗИМ ВА ҲЕЧ НАРСА ЎНУТИЛМАДИ

Турди пучукнинг айни кучга тўлган бўз болалиги туғишган она шаридан олдида, юрт соғини билан ўтди.

Бундан эллик иккى йил олдин биз бир ёттанинг бўлганинга сўз бермайдиган, ўтрган ерини пулга сотиб оладиган, бошидан дўлпини тушуб кетса, пул тұлаб, бирга орнадиган.

Бир ўзун ўзека бўлди бечора болалиги ўтган кўчаларни, сув ишган архикларни ташлаб, олиб олди.

Маҳалла йигитлари таън шаридан ўйнадиган. «Гапнинг нималигини биласин», — Ҳафтеда бўлдиган ўртоғини бозими. Ҳар бир базм шитроқчиларга нафотлашадиган ўйнадиган. Ҳашма ҳамондемончиликни юйлади. Уша мемондорчиларни ўйнадиган.

Турди пучук ўйнадиган кўзига, бозларнинг бўлупи эди.

Турди бобо қой буюрдилар. Патнисда иккита нон, бир сиким қандай билан чоғи келган болани гапга содидилар.

— Болам, маҳалла ахли тинч-омоними! Ўзбеклардан кўпчиликисизлар! — деб сўради. — Кейин у: шу самоварда Ҳўравордаган чохонанинга бўлгучи эди. Соғ-омон юрниткими, — деб ўзмоқчилади.

Бола ўйланиб қолди. Кейин бирдан эсига тушуб сунниб кетди.

— Дадам ўтган эдилар, Ҳўравор самоварчи Турди пучук деган бир дўсим орксасини ҳўл қилиб ўйнадиган бир йил тұтб, ўтган экан.

Турди бобо ғалати бир ахолга тушуб қолди. Бу қандай гап, орадан эллик иккى йил ўтб, бир авлод алмаси ҳам, арзимас бир ишни олдамилар унгутолмас!

Бу дундаги ҳеч ким да ҳеч нарса унтулмайди, деган гап чиппа-чин экан.

Турди бобо маҳаллани айланни ниятидан кечиб, орксасга қайти. Қим билади, у бу томонларга қаён келади. Келадими, ўқими. Узи келмаса ҳам, Турди пучук номи маҳалла да ҳали ўзоқ яшашига шаммининг орқаси музлаб қолади. У иккى кун кучага чиқмай ўйнади кимрламай ўтради.

Собиқ ўтига бўлганда бўйнадиган бўйнига келишиб кетди.

Турди пучук ўйнадиган бўйнига келишиб кетди.

Собиқ ўтига бўлганда бўйнига келишиб кетди.

Турди пучук ўйнадиган бўйнига келишиб кетди.